

NPÉI FOGLALKOZÁSOK, NÉPSZOKÁSOK.

Vadméhkeresés.

A N. és Ny. idei évfolyamának 126—128. lapján *Győrffy István* két érdekes adatot közöl a vadméhkeresésről. Az egyik adat a XVIII. század derekáról való, a másik meg a közelmultból.

Ime még egy adat a mult század első feléből:

Edvi Illés Pál Első oktatásra szolgáló Kézikönyvének III. kötetében (Budán, 1838) a 68—69. lapon ezt írja: „Vannak vad méhek is a' sűrű erdőkben. Ezeket úgy lehet kinyomozni, ha az ember valamelly fáktól szabados helyen tüzet éleszt, és lépés mézet tesz a' tüzre: mellyben aztán a' viasz füstbe oszlik, a' nélkül, hogy a láng megemésztene. Ekkor az erős mézszag elterjedvén, mindenfelől nagy sokaságú méhet csalogat elő. Most figyelni kell, hogy miután a' tűz körül való mézből megakodtak, merre röpködnek. Ezen irányt követve, 's a' munkát máskor és másutt ismételve: könnyen rátalálhatni rejtek-he-lyeikre“.

Implom József.

Marokverő.

Marokverő szavunk tárgyi jelentésével először *Győrffy István* foglalkozott az alföldi takarásról és nyomtatásról írt tanulmányában (*Népr. Ért.* 1928:7.). Szegedi és kecskeméti adatai szerint, amikor a marokverő összegereblyélte az életet „a gereblyével megveregette a tövét“, miközben „a markot“ a lába közé fogta. *Győrffy* ezt a magyarázatot nem tartja kielégítőnek és világosnak, „mert a marokverésnek ez a munkálat csak jelentéktelen mozzanata“. Utána *Csefkó Gyula* próbálta kimutatni a *markot ver* kifejezés értelmét (*Népünk és Nyelvünk*, 1929: 42—43.) s az utótagként szereplő *ver* igét a *széd*, *gyűjt* igével azonosítja. „Valószínűnek tartom — írja a jelzett helyen *Csefkó* — hogy a *ver* igének ez az 'összegyűjt, összehalmoz' jelentése van meg a *marokszédő*-vel, *marokgyűjtő*-vel teljesen azonos értelmű *marokverő* szóban is...“ *Csefkó* itt arra gondol, hogy aki élére — talán inkább a fogához — veri a garast, az élére rakva összegyűjti, összehalmozza. Felhoz még egy analógiát (*ver* = *széd*, *gyűjt*) a *lóverő* cigánnyal kapcsolatban, azonban a kérdés megfejtése szerintünk még így is nyitva marad.

Itt jegyezzük meg, hogy a *MTSz.* a ver igének szed, gyűjt jelentését nem ismeri.

Csefkó feltételezését tárgyi megfontolások alapján nem fogadhatjuk el. A *marokverő* és *marokszedő* szavak mögött a népi gazdálkodás menetét figyelemmel kísérve egészen más műveletnek kell lappangania. *Győrffy* valószínűnek tartja, „hogy a marokverés szó nem is az Alföldön támadt, hol a kézzel való gyűjtés csak újabb eredetű. Eredetét a sarló, kéve, kereszt, csép, csűr területén kell keresnünk. Különben a kifejezés idegenszerűségét az alföldi magyar is érzi és a 90-es évek óta a marokszedő és marokszedés szók kezdik kiszorítani“: Tanulmánya végén felhoz még egy magyarázatot a rozsnak asztalhoz, deszkához verdeséssel történő kicséplésével kapcsolatban. Ez úglátszik elkerülte *Csefkó* figyelmét, mert nem ír róla.

1933. nyarán a Bódva völgy és az ettől nyugatra eső *Galyaság* (a területen csűrös gazdálkodás folyik) tárgyi néprajzát tanulmányozva Szalonna községben már emlékeztek rá, hogy a sarlós aratás idején a kévébe összerakott markot, mielőtt bekötötték volna — ott, ahol a sarló a gabonaszárat elvágta — súlyokkal megveregették, hogy a kéve szép legyen, ne álljanak össze-vissza a gabonaszárok, a kalászok. Erre a műveletre a rozsnál (50—60 éve még ezt termelték nagyobb mennyiségben) azért is szükség volt, mert szalmáját tetőfedéshez *zsúpnak* használták s a rendetlenül kévébe kötött gabonaszárat a csép *hadarója* összetörte volna. Az ütésnek mindig a gabonafejeket, a kalászokat kellett érni. Az Ormánságban ezt a műveletet a jobb karra húzott eszmaszár, az u. n. *karvas, tapsolóbűr* segítségével végezték el. A Torda-Aranyos megyében lévő Felsődetrehem, Aranyosegerhegy községekben az oláhok és magyarok egyformán a kévék tövét, amikor azokat asztalra rakják, az asztagrakásnál helyükre teszik, a közönséges mosósúlyoknál valamivel nagyobb súlyokkal megveregetik, hogy az asztal szép legyen.¹ Hogy ez a művelet kint a tarlón a marokkal, kévével is megtörténhetett nagyon valószínű, mert az asztalra rakás a fenti területen, mint általában az Alföldön is, nem régi eredetű. Egy emberöltővel ezelőtt még csűrökbe hordták a gabonát és cséppel verték ki a szemet, sőt kisebb gazdáknál ma is. A gabonafélék asztalra rakása a cséplőgép elterjedésével jött divatba. A *marokverő* szót Torda-Aranyos megyében szintén ismerik.

¹ Az erdélyi adatot *Tókes Béla* ref. segédlelkész úrnak köszönhetem.

A fentiek alapján, véleményünk szerint nagyon is közel jár a valósághoz *CzF.* szótára, amikor marokverőnek nevezi 1. azt a munkást, ki a markokba rakott gabonát kévébe köti és 2. azt a cöveket, mellyel a kévékötő munkás a kötelet a kévékre tekéri s *azokat veregetve egyengeti.* (A két adatról *Csefkó* a következőket írja: *CzF.* véleménye sz. erről a veregetésről kapta a marokverő nevet nemcsak a kévékötőfa, hanem a markokat kévébe kötő munkás is. Ennek a magyarázatnak azonban semmivel sincs több valószínűsége, mint az előbbinek — már t. i. *Győrffy*-nek — mert *Győrffy* találó ellenvetése még jobban illik rá, mint amarra.) Ez a cövek egészen bizonyosan nem más, mint a *kévékötő-fa*, *subafa* (*Győrffy*, i. m. 8.), *kötőbot* (MTSz.) a Bódva völgyében használt *kötőszög.* Egyes vidékeken valószínűleg ezt is használhatták a kévék tövének veregetésére.

Ezek szerint a *marokverő* szó, a *markot ver* kifejezés a marok, a még be nem kötött kéve megveregetésével hozható kapcsolatba s a rohamosan változó népi gazdálkodásnak egy régi mozzanatát őrzi.

Itt még csak azt jegyezzük meg, hogy a *marokverőt* a Bódva völgyében és a Galyaságban a következőképen is nevezik: *markoló* (Szöllősdárdó), *harmados* (Martonyi, Szögliget, Szalonna), *félkezes* (Meszes, Ragály), *fehércseléd* (Szögliget). Ez utóbbi elnevezés nőkre vonatkozik s újabb eredetűnek kell lennie, mert a sarlós aratás idején a nők arattak, a férfiak pedig szedték, kötötték a markot. Tehát épen fordítva, mint ma. A férfi-munkakörbe tartozó kévékötést nemcsak az öregek emlékezete őrzi, hanem az a szokás is, hogy néhol az asszonyok csak összeszedik a markot, kötélbe rakják és a lekötést már a férfiak végzik el. A kaszás neve: *képés* (Martonyi, Szalonna), *számos* (Meszes, Szalonna). A markot pedig nem csak *szedik*, *verik*, hanem fel is kötik: *az emberek felköttek a markot* — mondták az imolaiak.

Gunda Béla.